

راهنمای "جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری"

مدارس دوره اول متوسطه سطح کشور

سال تحصیلی ۹۷-۹۶

مقدمه:

نظر به اهمیت و ضرورت نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری اثربخش، جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری، با تاکید بر رویکردها و محورهای زیر در حال اجراست. شایسته است با توجه به محورها و رویکردهای درج شده در شیوه نامه، فعالیت‌های همکاران در کلیه گروه‌های درسی متوسطه اول در قالب "تهیه فیلم ۲۰ دقیقه‌ای و تکمیل نمودن برگ طراحی آموزشی" مندرج در این راهنما پس از داوری استانی به ستاد جهت داوری در مرحله کشوری ارسال گردد.

رویکردها

۱- ترویج فرهنگ کار تیمی و مشارکتی

کار تیمی و مشارکتی از مولفه‌های پیشرفت در هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. زمانی که افراد یک جامعه فرهنگ کار تیمی را فرا گیرند، تمایل بیشتری نیز برای تلاش در جهت سازندگی آن جامعه شکل می‌گیرد.

یکی از رویکردهای حاکم بر این جشنواره ترویج فرهنگ کار تیمی و مشارکتی است از دو منظر:

۱- **شرکت کنندگان (دبیران):** دبیران در قالب تیم‌های دو یا سه نفره کل فرایند یاددهی و یادگیری را با مشارکت، همیاری و هم فکری یکدیگر تدوین و اجرا می‌کنند. طراحی آموزشی و فیلم ارسالی محصول کار تیمی و مشارکتی همه اعضای تیم می‌باشد.

۲- **دانش‌آموزان:** با آماده کردن دانش آموز از قبل و بیان کردن ویژگی‌های گروه از نظر:

- تشکیل گروه‌های فعال که تعداد اعضای آن ۳-۴ نفره و ناهمگن باشد.
- مسئولیت هر گروه در ارتباط با موضوع مشخص شود.
- جهت برقراری نظم قوانینی برای گروه در نظر گرفته شود مثلاً رعایت درست صحبت کردن و احترام گذاشتن به همدیگر و غیره.

در چنین محیطی دانش‌آموزان احساس امنیت می‌کنند و به جای این‌که فقط معلم را مرجع اصلی بدانند؛ به هم کلاسی‌های خود نیز به عنوان مراجع مهم و بارز نگاه می‌کنند و یادگیری دانش‌آموزان در یک فضای گرم، دوست داشتنی و جذاب افزایش پیدا می‌کند. این امر باعث افزایش موقعیت‌های تحصیلی به همراه رشد ادراک می‌شود و زمینه را برای رشد مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان فراهم می‌آورد.

معلم در این جا نقش هدایت گروه‌ها و نظاره‌گر و بر طرف کننده مشکلات و سوالات را خواهد داشت.

۲- توجه به نشاط و انگیزه در فرایند آموزش و یادگیری با بهره‌گیری از فرصت‌های متنوع محیطی

معلم می‌تواند شرایط و موقعیت‌هایی برای دانش‌آموز ایجاد کند تا دانش‌آموز با استفاده از آن موقعیت و فرصت‌ها به یادگیری دست یابد. در واقع فرصت‌های محیطی، موقعیت‌های متنوعی برای تعامل با افکار و آرای گوناگون، تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز و همکاری و مشارکت مداوم معلم و دانش‌آموز در امر آموزش و یادگیری می‌باشد. این موقعیت‌ها می‌تواند در کلاس درس، منزل، مسجد،

بوستان، کتابخانه، آزمایشگاه، کارگاه، پژوهشسرا و یا هر جای دیگر باشد. لازم است خاطر نشان گردد که صرف جابجایی محیط آموزش از کلاس درس به مکان دیگر، به معنی ایجاد فرصت یادگیری نیست.

در این محیط دانش آموز احساس سستی و خمودگی نمی‌کند. کلاس درس، خوشایند و پرجاذبه خواهد بود و فراگیران برای حضور در چنین کلاسی اشتیاق نشان خواهند داد. این چنین محیطی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا میان اشیاء اطراف و تجارب زندگی روزمره خود و دروسی که در مدرسه از آنها خواسته می‌شود ارتباط برقرار کنند. در واقع این رویکرد یک شیوه ترغیب‌کننده یادگیری دانش‌آموزان است که در آن سبک‌های یادگیری گوناگون دانش‌آموزان مدنظر قرار می‌گیرد. معلمی می‌تواند این شرایط را ایجاد کند که:

- از نظر علمی توانا و مسلط باشد.
- توانایی پاسخ‌گویی به سوالات دانش‌آموزان را داشته باشد.
- تنها به آموزش مطالب کتاب اکتفا نکند.
- به لحاظ روحی و جسمی خود بانشاط و شاداب و پرجاذبه باشد.
- برای دانش‌آموزان شان و منزلت و احترام قائل باشد.
- پوشش ظاهری او هرچند ساده اما تمیز و آراسته باشد.
- انسانی خوش گمان بوده و به دانش‌آموزانش اعتماد داشته باشد.
- از روش‌های متعدد و متنوع برای تدریس استفاده نماید.
- در مدیریت کلاس درس مدبر و ماهر باشد.
- به دانش‌آموزان و کارش عشق بورزد و این را هم با بیان و هم با عمل به دانش‌آموزانش بفهماند.
- ارتباط عاطفی و انسانی بین خودش و دانش‌آموزانش و هم‌کلاسی‌ها با همدیگر برقرار نماید.
- از ارائه مطالب کهنه و تکراری بپرهیزد و با ارائه مطالب جدید و متنوع موجب تغییر نگرش و احساس لذت در کلاس شود.
- گاهی اوقات کلاس را در محیط‌های دیگر مانند کتابخانه، آزمایشگاه، فضای سبز، حیاط مدرسه و ... تشکیل دهد.
- به طور کلی معلم دانش‌آموز باشد نه کتاب درسی.

۳- توجه به فرهنگ حفظ محیط زیست

رویکرد توجه به فرهنگ حفظ محیط زیست عبارت است از "شناسایی ارزش‌ها و توضیح مفاهیم به منظور ایجاد مهارت‌ها و گرایش‌های مورد نیاز برای درک و شناخت وابستگی‌های میان انسان، فرهنگ او و محیط زیست پیرامون او".

معلم باید دانش‌جامعی را ایجاد کند که علوم اجتماعی و طبیعی را شامل شود و بینشی در مورد تعامل میان منابع طبیعی و انسانی و توسعه و محیط زیست ایجاد کند. و این باید در کلیه رشته‌ها و برنامه‌های رسمی آموزشی و در تمام سطوح وارد شود تا در مورد کیفیت محیط زیست حس مسئولیتی را ایجاد نماید و دانش‌آموزان یاد بگیرند چگونه محیط زیست را زیر نظر قرار دهند، از آن محافظت نمایند و در جهت ارتقاء آن بکوشند.

از آنجایی که بسیاری از تهدیدات زیست محیطی، تخریب منابع و آلوده‌سازی محیط نتیجه فعالیت‌های انسانی است، تردیدی نیست که با آشنا نمودن و آموزش مستمر و هدفدار دانش‌آموزان و همچنین تلفیق این مفاهیم با محتوای کتاب‌های درسی می‌توان به داشتن جامعه‌ای با وجدان زیست محیطی و آینده‌ای توأم با سربسزی، سلامتی و استقلال برای میهن اسلامی امیدوار بود.

محیط زیست عبارتست از: محیطی شامل هوا، آب، خاک، منابع طبیعی، گیاهان، جانوران، انسان و روابط متقابل بین آنها. آلودگی محیط زیست عبارتست از: پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب، هوا، خاک، به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی و یا بیولوژیکی آن را به گونه‌ای تغییر دهد که به حال انسان، سایر موجودات و آثار و ابنیه مضر باشد. طبق این تعریف آلودگی لزوماً شامل خسارات فیزیکی نمی‌باشد. ایجاد وقفه در فعالیت‌های انسانی خود آلودگی است. مثلاً یک دریاچه را که نمی‌توان برای قایق سواری مورد استفاده قرار داد را آلوده می‌خوانند.

۴- تقویت هویت اسلامی - ایرانی

انسان در زندگی به دنبال معنایی می‌گردد که به خاطر آن زندگی کند و با رشد عقلانی فرد در دوره نوجوانی توجه او به ارزش‌ها، اعتقادات و در کل معنای زندگی جلب می‌شود. از آنجایی که یگانه راه سعادت بشریت، کسب علم و دانش است و این معلمان هستند که با آموزش علم و دانش به دانش‌آموزان این راه را هموار می‌کنند.

پس معلم با توجه به نقش کلیدی اش در آموزش، جایگاه مهمی نیز در تثبیت و تقویت هویت دانش‌آموزان دارد و می‌تواند رهنمودهای خوبی برای پاسخ به سوال "من کیستم؟" به آنان ارائه بدهد.

نقش معلم در تقویت هویت بسیار تاثیرگذار است زیرا معلم شخصی است که احساس تعلق به مدرسه، کلاس درس و هم‌کلاسان را و همچنین مهر و عطوفت همه جانبه را به دانش‌آموزش یاد می‌دهد و در دنیای امروز که نقش یادگیری "برای با هم زیستن" است معلمان خلاق می‌توانند با روش‌های فعال و گروهی دانش‌آموزان را تشویق و خلاقیت گروهی آن‌ها را تقویت نمایند و موجب تقویت هویت جمعی آنان گردند.

۵- ترویج فرهنگ کار و کارآفرینی

معلم همواره ستون و محور تعلیم و تربیت بوده است که گاهی مستقیم و زمانی غیر مستقیم در امر آموزش نقش داشته است. نکته قابل توجه این است که وظایف، مهارت‌ها، دانش و توانایی معلم بر اساس رویکردهای نظام آموزشی تعیین و در چارچوب محیط‌های آموزشی تبیین و تعریف می‌شود. سند برنامه درسی ملی از معلم و مربی به عنوان الگو و اسوه اخلاقی، معنوی و علمی فراگیران نام می‌برد و او را زمینه ساز رشد عقلانی، ایمانی، علمی و عملی فراگیران تلقی می‌کند. کسی که فرصت‌های متناسب یادگیری را فراهم و عامل ایجاد کننده انگیزه یادگیری در فراگیران است و در محیط یادگیری به عنوان مهندس و مدیر کلاس عمل می‌کند.

هنوشک (۲۰۰۵) یک تعریف ساده از معلمان با کیفیت ارائه می‌کند به نظر وی معلمان خوب کسانی هستند که در دستیابی به موفقیت و پیشرفت دانش‌آموزان در کلاس درس نقش زیادی را ایفا می‌کنند. ویژگی‌های شخصیتی معلمان و نوع رفتار آن‌ها می‌تواند به نحو بارزی در روحیه دانش‌آموزان مؤثر باشد.

از سویی دیگر، ویژگی شخصیتی کارآفرینی از عوامل اصلی تعیین کننده این امر است که آیا شخص می‌تواند کارآفرین شود یا نه. خلاقیت یکی از مهمترین ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان است که کارآفرینی بدون آن امکان پذیر نیست. خلاقیت می‌تواند به وسیله معلمان در دانش‌آموزان شکوفا گشته و یا از بین برود. بنابراین معلمان باید محیط و فضای مساعدی برای رشد و پرورش خلاقیت دانش‌آموزان فراهم آورند. کارل راجرز در این زمینه می‌نویسد خلاقیت را نمی‌توان با فشار ایجاد کرد بلکه باید به آن اجازه داد تا ظهور کند همان گونه که زارع نمی‌تواند جوانه را از دانه بیرون بیاورد، اما می‌تواند شرایط مناسبی برای رشد دانه فراهم آورد. معلمان باید در کلاس درس برای بروز و ظهور خلاقیت در دانش‌آموزان از سؤالات واگرا استفاده کنند این قبیل سؤالات اجازه بیش از یک انتخاب از میان جانشین‌های متعدد به دانش‌آموزان می‌دهد.

به عقیده وگنر (۲۰۰۷) ریسک پذیری و مخاطره پذیری از ویژگی‌های اصلی کارآفرینان در فعالیت‌هایشان است. بنابراین معلمان با ایجاد کلاس درس مذاکره‌ای به پرورش این ویژگی دست می‌یابند چرا که این روش، برای دانش‌آموزان امکان خطر کردن، درگیر شدن در مباحث، سؤال کردن، ارزشیابی پدیده‌ها و انعطاف‌پذیری وجود دارد؛ در این رهیافت، وقت زیادی از کلاس درس به سؤال و پرسش و گفتگو بین دانش‌آموزان و معلمان اختصاص می‌یابد و دانش‌آموزان می‌توانند از طریق بحث و تعامل صلح آمیز، تجربیات مشترک و اعتماد متقابل به یکدیگر بین دنیای واقعی و برنامه‌ی درسی ارتباط برقرار کنند

اعتماد به نفس، مرکز کنترل، پشتکار، ابتکار، رشد دهنده ایده، انعطاف‌پذیری، قدرت تخیل، مخاطره پذیری، نیاز به موفقیت، توانایی یادگیری از اشتباهات، خلاقیت، آرزومندی و استقلال از خصوصیات افراد کارآفرین است. در این زمینه رفتارهای کلاسی معلمان، نگرش‌ها، اعتماد به نفس و آرزوهای دانش‌آموز را تحت تأثیر قرار می‌دهد، نگرش‌های به دست آمده دانش‌آموز به خود نیز، در رفتارشان در کلاس درس بازتاب می‌یابد و این احساس به خود، با رفتار آموزگار در کلاس کنشی دو سویه خواهد بود. بی‌گمان، یکی از عواملی پدیدآورنده‌ی تلاش و پشتکار، باور فرد از خود است. این باورها با رفتار معلم ساخته می‌شود و تلاش‌های آینده‌ی دانش‌آموز را تضمین می‌کند. دانش‌آموز توجه آموزگار به خود را نشانه‌ی اهمیت داشتن خود می‌گیرد و این احساس در او پدید می‌آید که

شایستگی توجه دیگران را دارد و بدین ترتیب اعتماد به نفس می‌یابد. اگر معلمان بر ایده‌های غیرعادی فراگیران ارزش قائل شوند، می‌توانند قدرت ابتکار را در فراگیران ارتقا بخشند. بسیاری از ابداعات و اختراعات با یک سؤال عجیب و غیرعادی آغاز شده‌اند؛ بنابراین معلمان باید از این نوع سؤالات در کلاس درس استقبال کنند. همچنین اگر در حل مسائل از دانش‌آموزان خواسته شود روی جنبه‌های متفاوت مسئله تمرکز کنند امکان یافتن راه‌های متفاوت، افزایش می‌یابد. کیفیت سؤالات معلم از دانش‌آموزان نیز نقش تعیین کننده‌ای در این زمینه دارد و سبب انعطاف‌پذیری در فراگیران می‌شود. معلم می‌تواند با تقویت کمیت در کنار کیفیت، سیلان فکر را نیز در دانش‌آموزان افزایش دهد. بحث‌های کلاسی، به چالش کشیدن و تشویق افکار دانش‌آموزان موجب پدید آمدن مهارت‌های خلاقانه و ایده‌های بکر و نو می‌شود.

در ویژگی نیاز به موفقیت، معلمان بیشترین تأثیر را در دانش‌آموزان دارند و کیفیت امور رهبری، انگیزش و روش تدریس معلمان در این زمینه مؤثر خواهد بود (فولان، ۲۰۰۱، لیچوود و ۱۹۹۳) انگیزه و علاقه معلمان، اهمیت زیادی در یادگیری مطلوب دارد و معلمان به عنوان مشاور و سرمشق در رشد خلاقیت فراگیران، باید به محتوای رشته خود کاملاً تسلط داشته باشند و از روش‌های گوناگون تدریس آگاه باشند؛ چرا که در واقع ساختار آموزشی (تدریس)، از مهمترین ابعاد عملکرد معلمان است و معلم آگاه و توانا می‌تواند با بهره‌گیری از روش‌ها و راهبردهای خلاق تدریس، حتی محتوای نامناسب را خلاقانه تدریس کند و جو مناسب خلاقیت را در کلاس بوجود آورد. در رابطه با روش تدریس کارآفرینی، رویکردهای سنتی آموزش که بر مباحث تئوریک و تفکر مفهومی تأکید دارند و هدف آن‌ها انتقال اطلاعات صرف است، رویکردی منفعل و معلم محور است که در تضاد با مکتب کارآفرینی است. برای آموزش کارآفرینی که ماهیت عملی و تجربی دارد، باید از روش تدریس شاگرد مدار و اقدام مدار استفاده کرد تا روحیه خلاقیت و نوآوری در فراگیران شکوفا شود. رویکرد شاگرد مدار بر برداشت‌ها و علائق خود فراگیران متمرکز است و می‌تواند پاسخگوی نیاز آن‌ها باشد.

محورها

محور یک: نوآوری در روش‌های تدریس با تأکید بر روش‌های تلفیقی و مسئله محور

آرزوی دیرینه هر جامعه‌ای پیشرفت و تعالی افراد آن جامعه و داشتن شهروندانی فرهیخته و اندیشمند است و بدیهی است که هر پیشرفتی در زمینه‌های مختلف از جمله فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی مستلزم داشتن افرادی متفکر، خلاق، منتقد و ایده‌پرداز است که بتواند تصمیمات درست را اتخاذ نماید و برنامه ریزی صحیحی داشته باشد. پرورش افرادی با ویژگی‌های فوق نیازمند نظام آموزش و پرورش کارآمد و اثربخش است. این مهم به عوامل متعددی از جمله تغییر شیوه‌ها و روش‌های تدریس در جهت استفاده از روش‌های نوین و فعال بستگی دارد (یزدان پور، ۱۳۸۸) در میان تمامی مولفه‌هایی که می‌توانند به کارآمدی و اثربخشی آموزش و پرورش بیفزایند می‌توان به تغییر شیوه‌ها و روش‌های آموزش و یادگیری اشاره نمود.

امروزه شیوه‌های جدید و فعال در یادگیری نقش اساسی را بر عهده دارند، اما این شیوه‌ها باید به گونه‌ای به کار گرفته شوند که دانش‌آموزان به جای ذخیره‌سازی اصول و مطالب علمی، درگیر مسائل اصلی زندگی شوند و مشکلاتی را که با زندگی واقعی آنان مرتبط است یاد بگیرند. زیرا روش‌های ابتکاری و منطبق با زندگی، موقعیت آموزشی را جذابتر و رغبت و تلاش فراگیران را در یادگیری افزونتر می‌کند (میرز، ۱۳۷۴)

روش تدریس مسئله محور: از جمله روش‌های فعال تدریس، روش مسئله‌محور است. مورگان و همکاران او مسئله را نوعی تعارض بین موقعیتی که می‌خواهیم ایجاد کنیم، تلقی می‌کنند. به دیگر سخن، انسان‌ها در پی حل مسائل خود هستند و می‌کوشند تا برای هر موضوع حل نشده‌ای، راه حلی بیابند. البته باید یادآوری کرد که مسئله، به معنی مشکل و معضل نیست، یعنی موضوعی نیست که برای ما مشکل ایجاد کند؛ بلکه رسیدن به کنه قضیه و حقیقت‌یابی، نوعی حل مسئله است.

اگر نظام آموزشی بتواند توانایی حل مسئله را به فراگیران یاد دهد، به هدف‌های خود دست یافته است. هر چه قدرت تصمیم‌گیری و گزینش راه حل‌های مطلوب در فراگیران افزایش یابد، آنان نیازهای روزمره‌ی خود را راحت‌تر رفع می‌کنند و موفق‌تر خواهند بود. (ادیب‌نیا، ۱۳۸۹)

حل مسئله فرآیندی است برای کشف و توالی و ترتیب صحیح راه هایی که به یک هدف یا یک راه حل منتهی می شود. هنگامی که انسان با مسئله ای روبه رو می شود، باید بر موانع یا مشکلات موجود در رسیدن به هدفش غلبه یابد. وقتی یادگیرنده با موقعیتی روبه رو می شود که نمی تواند با استفاده از اطلاعات و مهارت هایی که در آن لحظه در اختیار دارد به آن موقعیت به سرعت پاسخ درست بدهد یا هنگامی که یادگیرنده هدفی دارد و هنوز راه رسیدن به آن را نیافته است، گفته می شود که با یک مسئله مواجه شده است. با توجه به تعریف مسئله، حل مسئله را به صورت تشخیص و کاربرد دانش و مهارت هایی که منجر به پاسخ درست یادگیرنده به موقعیت یا رسیدن او به هدف مورد نظرش می شود، تعریف کرد. بنابراین، عنصر اساسی حل مسئله کاربرست دانش ها و مهارت های قبلاً آموخته شده در موقعیت های تازه است. این روش موجب تقویت ژرف اندیشی، تفکر تحلیلی، تفکر انتقادی (نقد کننده)، خلاقیت، اعتماد و اطمینان به اتخاذ روش علمی می شود و دانش آموزان بدین ترتیب می توانند روش تحقیق را بیاموزند (صفوی، ۱۳۷۲)

در این روش ۴ مهارت حل مسئله تشخیص داده می شود:

۱- تدوین و تعریف مسئله

۲- تولید راه حل های جایگزین

۳- تصمیم گیری

۴- تأیید راه حل (یعنی بازبینی و ارزیابی نتایج واقعی راه حل)

روش تلفیقی: یکی دیگر از روش های فعال تدریس، روش تلفیقی است. آموزش تلفیقی آن نوع آموزشی است که دانش آموزان با استفاده از چند موضوع درسی اطلاعات متنوع، مختلف و گسترده ای را درباره ی یک موضوع مشخص یا جنبه های خاصی از محیط خود به دست می آورند. به کلامی دیگر، یک موضوع مشخص از ابعاد متفاوت مورد بررسی قرار می گیرد. برای مثال موضوع «هوا» از جنبه های فیزیکی، شیمیایی، بهداشتی، ریاضی، اجتماعی می توان بررسی و یاد گرفته شود. تلفیق میان موضوع های علوم انسانی، هنرهای ارتباط جمعی، علوم تجربی، ریاضیات، مطالعات اجتماعی، موسیقی و هنر به خوبی امکان پذیر است.

روش تلفیقی عبارت است از مجموعه تجربه های یادگیری برنامه ریزی شده که نه تنها با نگاهی کلی نگر، مجموعه ای از اطلاعات و دانش مشترک را به صورت الگو، نظام و ساختار در اختیار یادگیرنده قرار می دهد، بلکه توانایی یادگیرنده را برای دریافت و یا کشف ارتباط های نو افزایش می دهد، و از آن طریق او را به سوی خلق الگوها، نظام ها و ساختارهای جدید سوق می دهد.

روش آموزش تلفیقی روشی است که دانش آموزان را برای یادگیری مداوم و رشد قابلیت های لازم برای زندگی در قرن بیست و یکم آماده می کند. لذا می باید از روش های مستقل، مجزا و تک موضوعی پرهیز کرد. برای تلفیق موضوع های درسی و یا عنوان های آموزشی انواع متفاوت تلفیق پیشنهاد شده است از جمله:

- تلفیق چند موضوع درسی (ارتباط عرضی کتاب های درسی)

- تلفیق روش های متنوع تدریس با توجه به نیازها (هنر معلمی)

- تلفیق مفاهیم متفاوت و ایجاد ارتباط میان آنها

- تلفیق واحدها یا بخش های موضوعی برای شکل دادن به اصول

- تلفیق ارزشیابی با روش های تدریس

- تلفیق علم با ایمان، اخلاق و عمل یا همان ساحت های تربیتی

- و ...

❖ نکات مورد توجه در محور اول؛

✓ فرایند تدریس به صورت یک فیلم کامل و یکسره (بدون برش) و طی مدت زمان ۲۰ دقیقه ارائه شود.

محور دو: نوآوری در تولید و بکارگیری رسانه‌های پرشمار

رسانه‌های آموزشی پرشمار (بسته‌ی آموزشی به جای کتاب درسی): در گذشته، گفتار شفاهی معلم، جزوات آموزشی و گاهی کتاب درسی تنها رسانه‌ی آموزشی در هر کلاس درس بود و دانش‌آموز و معلم رسانه‌ی دیگری در اختیار نداشتند؛ اما، در سال‌های اخیر امکاناتی فراهم شده است که با استفاده از آنها می‌توان کلاس‌های درس را بسیار متنوع‌تر اداره کرد. امروزه این امری بدیهی انگاشته می‌شود که اولین قدم برای داشتن یک کلاس فعال و پرتأثیر آن است که از سمت یادگیری تک رسانه‌ای به سوی رسانه‌های یادگیری پرشمارتر حرکت کنیم.

۱. **سبک‌های یادگیری:** تمامی دانش‌آموزان از نظر سبک‌های یادگیری یکسان نیستند لذا توجه به سبک‌های یادگیری دیداری، شنیداری و جنبشی در کلاس درس لازم است. استفاده از رسانه‌های آموزشی گوناگون این امکان را فراهم می‌سازد که هر دانش‌آموز از رسانه‌ای بیشترین بهره‌ی یادگیری را بگیرد که با آن سازگاری بیشتری دارد. اصولاً پشتیبانی متقابل رسانه‌های یادگیری از یکدیگر به هم افزایی و سینرژی منجر می‌شود. مثلاً اگر در کنار یک متن علمی، یک فیلم آموزشی هم نمایش داده شود، تأثیرگذاری آن بسیار بیشتر از بکارگیری هر یک از این دو به تنهایی است.

۲. **تنوع حداکثری:** رسانه‌هایی مثل فیلم‌های آموزشی، پاورپوینت‌های فعال، فایل‌های تصویری و صوتی، متن‌های آموزشی گوناگون، صفحات گرافیک اطلاع‌رسان (اینفوگرافیک) و غیره، همه و همه از رسانه‌های پشتیبان کلاس و مدرسه محسوب می‌شوند و ما همه آن‌ها را جز رسانه‌های یادگیری به شمار می‌آوریم. رسانه‌های مکتوب همچون دایرةالمعارف‌ها، مجلات، کتاب‌های موضوعی، کتاب‌های مرجع، پوسترها و چارت‌ها و رسانه‌های غیر مکتوب مانند فایل‌های صوتی، تصاویر، برنامه‌های تلویزیونی، فیلم‌های آموزشی، نرم‌افزارهای کامپیوتری و اخیراً اپلیکیشن‌های موبایل، همگی رسانه‌های یادگیری هستند. خوشبختانه در سال‌های اخیر برای پشتیبانی از کلاس درس ابزارها، امکانات و تجهیزات بسیاری به بازار آمده است. برای مثال فیلم‌های فراوانی برای آموزش درس‌ها تولید شده به طوری که حتی گاهی تدریس یک درس منوط به داشتن فیلم آموزشی است. یا در بعضی از دروس، طرح درس بر مبنای نمایش فیلم گذاشته شده و بعضی از سایت‌های اینترنتی مشخصاً برای پشتیبانی از آموزش و کلاس درس طراحی شده‌اند. وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران برای این کار بخصوص تولید فیلم‌های آموزشی اقدامات خوبی انجام داده است و اکنون، فیلم‌های فراوانی وجود دارند که معلمان برای بهبود کیفیت فرایند تدریس می‌توانند از آن‌ها استفاده کنند.

۳. **مهارت‌های جستجو:** در چنین فضایی، معلمینی که مهارتشان ارتقا پیدا کرده است، می‌توانند نه تنها خود از رایانه و فضای اینترنت برای جست و جوی هدفدار استفاده کنند، بلکه با آموزش دانش‌آموزان نیز می‌توانند کمک کنند که ایشان نقش فعالی در ارتقای یادگیری ایفا کنند.

۴. **تولید رسانه‌های خود ساخته:** استفاده از امکانات مذکور، نباید نقش معلمین در تولید رسانه‌های یادگیری را کم رنگ نماید؛ بلکه معلم خودش هم می‌تواند موضوعی را انتخاب کند و درباره آن دست به تولید بزند. یعنی در عین این که انتخاب رسانه‌های یادگیری امری مطلوب است، اما دستکاری این قطعات و تولید قطعات آموزشی خود ساخته نیز ضرورت دارد. این کار مستلزم کسب توانمندی‌هایی است که قبلاً برای معلمان مطرح نبوده است. توانایی کار با نرم‌افزارهای صوتی و تصویری مختلف و تولید کارهای ساده با شرکت در یک دوره فشرده آموزشی و درگیر شدن در عرصه عمل امکان‌پذیر است. تولید رسانه‌ها هم به صورت فردی و هم به صورت کار گروهی قابل انجام است.

۵. **به اشتراک گذاشتن:** معلمان می‌توانند تولیداتی را که برای کلاس‌های درس خود داشته‌اند از طریق شبکه‌هایی که در اختیار دارند اشاعه دهند و به اشتراک بگذارند تا مورد استفاده دیگران نیز واقع شود. برای مثال وقتی معلمی یک نقشه مفهومی جالب و جذاب یا یک گرافیک اطلاع‌رسان را تهیه می‌کند، یا از انجام یک آزمایش فیلم می‌گیرد می‌تواند آن را در فضای مجازی بارگذاری کند تا معلمان دیگر از آن استفاده کنند (دکتر محمودامانی).

❖ نکات مورد توجه در محور دوم:

✓ توجه به صرفه جویی در وقت و هزینه و رعایت نکات ایمنی الزامی می‌باشد.

- ✓ در صورتی که دبیر بخواهد توضیحاتی در ارتباط با کارکرد و یا نحوه تولید دست سازه یا محتوای الکترونیکی بدهد، می‌تواند دقایقی از اول و یا آخر تدریس پیرامون آن توضیح دهد.
- ✓ قطع فیلم و تصویر برداری در فواصل زمانی مختلف بنا به ضرورت بلامانع می‌باشد. (بدون میکس، افکت، صدا گذاری و...)

محور سه: نوآوری در سنجش تکوینی با رویکرد آزمون عملکردی

اگر چه نوآوری‌های متعددی در نظام‌های آموزشی صورت گرفته اما تعداد کمی از آن‌ها بر آن چه که در کلاس‌های درس اتفاق می‌افتد اثر بنیادی گذاشته‌اند. یکی از عمده تغییراتی که در سال‌های اخیر در نظام آموزشی صورت گرفته، تغییر در برنامه‌های درسی و طبیعتاً بحث سنجش و ارزشیابی آموزشی می‌باشد. لذا تفکر درباره سنجش به عنوان یکی از تسهیل‌کننده‌های اصلی یادگیری از مهمترین تغییراتی است که باید در اعمال کلاسی به وجود آید. این تغییر بسیاری از باورهای اساسی متخصصان تعلیم و تربیت کشورمان را درباره کارشان و درباره نظام آموزشی به چالش خواهید کشید و آنان را به دانش و مهارت‌های جدید نیازمند خواهد کرد. لذا به طور خلاصه می‌توان تعاریف و هدف‌های سنجش را به شرح زیر مطرح کرد:

- سنجش :

به فرایند جمع‌آوری و تفسیر بالینی داده‌ها درباره فرآیند و نتیجه یادگیری (اهداف یادگیری) و عوامل شناختی، اجتماعی و عاطفی آن با مشارکت فعال معلم و یادگیرنده سنجش گفته می‌شود.

- سنجش تکوینی:

به سنجشی که در آن تکوین یا شکل‌گیری عملکرد یا توانایی دانش‌آموزان به صورت لحظه به لحظه مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ سنجش تکوینی می‌گویند.

- آزمون عملکرد:

به روش سنجشی که در آن یادگیرنده با انجام تکالیف واقعی یا مشابه با زندگی واقعی، توانایی خود را با استفاده از دانش و مهارت‌های آموخته شده برای استدلال، حل مسأله، تولید محصول و یا اجرای یک مهارت ویژه نشان داده، سپس معلم با مشاهده عملکرد، کیفیت آن را توصیف و مورد قضاوت قرار می‌دهد؛ آزمون عملکرد می‌گویند.

- هدف‌های سنجش :

۱- تشخیص سطح فعلی دانش و مهارت‌های فراگیران که معمولاً در آغاز واحد یا درس آموزشی فراگیران انجام می‌شود (سنجش تشخیصی).

۲- نظارت بر پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان در جهت هدف‌های یادگیری به منظور شکل‌دهی به برنامه آموزشی و یادگیری آنان. (سنجش تکوینی).

۳- فراهم آوردن اطلاعات برای قضاوت درباره نهایت میزان یادگیری دانش‌آموزان در پایان ارائه واحد یا نیمسال آموزشی (سنجش پایانی).

در سنجش سه نقش زیر را بررسی می‌کنیم:

- (۱) سنجش برای یادگیری، با هدف کسب اطلاعاتی در مورد فعالیت‌های تدریس، کسب اطلاعاتی برای هدفمند کردن آموزش و همچنین فعالیت‌های مربوط به یادگیری دانش‌آموزان (دریافت بازخورد‌هایی برای اصلاح روند یادگیریشان)،
- (۲) سنجش به مثابه یادگیری، خودگردانی و نظارت بر یادگیری دانش‌آموز توسط خودش،
- (۳) سنجش از یادگیری که ماهیتی تراکمی دارد و برای اطمینان از آن‌چه که دانش‌آموزان می‌دانند و می‌توانند انجام دهند و به چه میزان،

راه‌های استفاده از سنجش تکوینی در کلاس درس به شرح زیر است:

سنجش تکوینی بیشتر به نقش اول و دوم سنجش می‌پردازد یعنی "سنجش به مثابه یادگیری و سنجش برای یادگیری". سنجش تکوینی در فرایند تدریس و یادگیری می‌تواند به طرق و ابعاد گوناگون صورت گیرد.

سنجش تکوینی:

الف) رسمی (آزمونک‌ها، آزمون‌های عینی و تشریحی، تکالیف هدفمند، آزمون‌های عملکرد، مصاحبه‌ها، خودسنجی‌ها، پوشه کار و ...) (ب) غیر رسمی مانند (مشاهده، مصاحبه، پرسش و پاسخ، گفت و گوهای تعاملی و ...) در این جا از بین روش‌های متنوع ذکر شده برای انجام فرایند سنجش تکوینی آزمون‌های عملکرد با توجه به نقش اساسی در جمع‌آوری اطلاعات و ایجاد یادگیری عمیق در دانش‌آموز بیشتر مدنظر قرار گرفته است. تقسیم بندی انواع آزمون‌های عملکردی :

الف) دسته بندی گرانلاند

- آزمون کتبی عملکردی

- آزمون شناسایی

۱- انجام عملکرد در موقعیت شبیه سازی

- نمونه کار

ج) دسته بندی استیگینزو ویگینز

- آزمون‌های کتبی عملکرد

- آزمون‌های واقعی عملکرد

اما نکته مشترک همه دسته‌بندی‌ها نحوه طراحی آزمون‌های عملکردی می‌باشد که دارای ساختاری مشابه به هم‌اند همه آزمون‌های عملکردی در طراحی خود شامل دو جز الف) تکلیف سنجش ب) راهنمای توصیف عملکرد می‌باشند. لذا با توجه به این دو مرحله پنج گام پیشنهادی جهت طراحی یک آزمون عملکردی (واقعی و کتبی) شامل موارد زیر می‌باشد:

۱) نوشتن هدف یادگیری به شیوه عملکرد

۲) نوشتن ملاک‌ها و یا شواهد یادگیری

۳) نوشتن تکلیف سنجش

۴) نوشتن راهنمای توصیف عملکرد و خودسنجی

۵) بازنگری کلیه مراحل

۶) و....

❖ نکات مورد توجه در محور سوم؛

- ✓ از روش‌های ارزشیابی فرایند محور و عملکردی استفاده شود.
- ✓ به عنوان روش ارزشیابی به کار گرفته شده در طرح اشاره شود.
- ✓ شیوه ارزشیابی به صورت کامل و مبسوط در نمون برگ طراحی آموزشی، توضیح داده شود.
- ✓ فرایند فیلم برداری، یکسره و بدون برش تهیه شود تا مراحل ارزشیابی به منظور دآوری کاملاً مشهود و واضح باشد.

محور چهار: نوآوری در روش‌های مشارکت اولیای دانش‌آموزان در فرایند یادگیری

بدون تردید آموزش و پرورش در شرایط ساختاری معاصر با امعان نظر بر چالش‌های فراروی آن، بدون بهره‌مندی از ظرفیت‌ها و مشارکت فرابخشی، قادر به تحقق هدف‌گذاری آرمانی (حیات طیبه) نخواهد بود. یکی از نهادهای حمایتگر، تاثیرگذار، راهبردی و تسهیل‌گر آموزش و پرورش در راستای تقویت کارکردهای آموزشی و تربیتی، «خانواده» می‌باشد. متأسفانه غلبه رویکرد مشارکت اولیا در مدرسه جذب منابع مالی بوده و به تبع این کنش، ذهنیت ناصوابی در اذهان عمومی بروز یافته و در گذر زمان تثبیت گردیده است که هر نوع دعوت از والدین در برنامه‌های مدرسه، ناظر بر کمک‌های مالی است. وجود این ذهنیت و غلبه رویکرد مشارکت اقتصادی والدین در مدرسه، مانع جدی در بهره‌مندی بهینه از این ظرفیت همراه در بهبود و ارتقای فرآیند برنامه‌های آموزشی و تخصصی گردیده است.

همچنان که مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در حوزه خانواده به این مهم اشاره دارد و در صفحه ۳۴۳ سند تحول آمده است: ("خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی نقش اصلی را بر عهده دارد و باید با کسب شایستگی‌های لازم، در امر تربیت فرزندان

خود مشارکت فعال داشته باشد. خانواده باید دانش و مهارت لازم نسبت به اهداف، برنامه‌ها اصول و روش‌های حاکم در مدرسه، توانایی تعامل اثربخش و تعالی‌جویانه با نظام تربیت رسمی و عمومی را کسب نماید).

بنابراین معلمان با شناسایی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های اولیا، مسائل اولویت‌دار کلاس درس را شناسایی نموده و برای برون رفت از آن با بسترسازی مشارکت فعال اولیا به منظور بهره‌مندی موثر از این ظرفیت بالقوه، راه برون رفت از وضعیت موجود و دستیابی به وضعیت مطلوب و مورد انتظار را تسهیل نمایند.

آن چه را که در این مسیر بیش از هر مولفه دیگر می‌بایست مورد توجه قرار می‌گرفت تهیه طرح اولیه با مشارکت والدین داوطلب و یاری‌رسان می‌باشد. به عبارت دیگر آنان پس از اطلاع از مسئله عینی کلاس و موضوع درسی با بحث و تبادل نظر و ایده‌پردازی در پرتو خردجمعی در تولید سناریو سهیم و سپس با تقسیم کار و تعریف نقش برای بهبود وضعیت موجود و به تبع ارتقای یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، یاریگر دبیرمربوط می‌شوند. در واقع با عینیت یافتن این فرآیند در قالب یک برنامه منظم و منسجم، سه ویژگی اساسی مشارکت (مسئولیت‌پذیری، درگیر شدن در مسئله و یاری کردن)، به عنوان یک مداخله موثر آموزشی و تربیتی عملیاتی می‌گردد.

آن چه را که انتظار می‌رود همکاران معزز و فرهیخته در اجرای این محور مد نظر قرار دهند عبارتند از:

- کسب مجوز رضایت والدین از حضور در فیلم
- غلبه رویکرد ارگانیک به مشارکت اولیا و حذف نگاه مکانیکی و حضورفیزیکی
- توجه به ابعاد کیفی مشارکت والدین و اجتناب از کمیت‌گرایی
- تعریف و تفویض نقش به والدین و ایفای نقش توسط آنان
- تمرکز بر نوآوری و بکارگیری روش‌های جدید
- میزان حل مسئله و مفید بودن اجرای پروژه
- توجه به اجرای طولی پروژه
- قابلیت تعمیم‌پذیری
- عملیاتی کردن مشارکت واقعی و فعال والدین
- توجه به ارتباط و هم‌نوایی مطالب نگارش شده درنمون برگ با فیلم تولید و ارائه شده
- انسجام و هماهنگی بین مراحل کار
- دقت در مسئله‌یابی و به کارگیری روش‌های علمی حل مسئله
- میزان موفقیت طرح در حل مسئله
- اعتبار یابی طرح
- ترویج و اشاعه فرهنگ واگرا
- توجه به تفکر خلاق و اندیشه ورزی و ...

❖ نکات مورد توجه در محور چهارم؛

- ✓ در طراحی آموزشی، روش مشارکت اولیا در فرایند یادگیری، به طور کامل تشریح شود.
- ✓ مستندات و نتایج حاصله درنمون برگ طراحی آموزشی به طور کامل درج گردد.
- ✓ مراحل اجرا از ابتدا تا انتها در فیلم به نمایش درآید.
- ✓ قطع فیلم و تصویر برداری در فواصل زمانی مختلف، بلامانع می‌باشد. (بدون میکس، افکت، صدا گذاری و...).
- ✓ فیلم خام ۲۰ دقیقه‌ای به وزارتخانه ارسال گردد.
- ✓ از اولیای دانش‌آموزان برای حضور در فیلم رضایت‌نامه گرفته شود.

راهنمای تکمیل طراحی آموزشی

طراحی آموزشی به منزله ترسیم سفری است از مبدا به مقصد، مسیری که یادگیرنده در فرایند یادگیری باید بپیماید و تعیین فعالیت‌های یادگیری که در مجموع به رشد دانش آموز منجر می شود.

مهمترین اقدامات و مراقبت‌هایی که در یک طراحی آموزشی باید مورد توجه طراحان باشد عبارتند از:

۱- **تعیین هدف، از جنس شایستگی:** اولین گام برای اینکه بتوان فرایند یاددهی - یادگیری رشددهنده‌ای به وجود آورد باید از انتها شروع کرد؛ یعنی پایان یادگیری را دید و مشخص نمود که دانش‌آموز پس از پشت سر گذاشتن این درس باید به چه شایستگی‌هایی برسد. به عبارت دیگر قرار است چه صلاحیت‌ها، صفات و توانمندی‌هایی در او به وجود آید و انتظار می‌رود به چه نوع تولید ذهنی یا فکری برسد و چه توانمندی‌هایی را از خودش نشان دهد؛ این‌ها باید آشکار باشند.

۲- **طراحی دقیق، رشد دهنده، تدریجی، سیر منطقی، پله‌های ارزشمند و قابل دستیابی:** سپس باید تصویری از مسیری که قرار است دانش‌آموز بپیماید رسم کنیم؛ یعنی مشخص کنیم وقتی دانش‌آموزی درسی را می‌آموزد قرار است چه پله‌هایی را بپیماید. این پله‌ها، سناریوی یادگیری یا طراحی آموزشی هستند که معلم می‌خواهد به اجرا درآورد. منظور از پله‌ها مجموعه فعالیت‌هایی است که برای کلاس درس پیش‌بینی می‌شود. این پله‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که نه آنقدر زیاد و بلند باشند که دانش‌آموز در پیمودن آنها احساس ناتوانی کند و نه آنقدر کوتاه و کم تعداد باشند که دانش‌آموز احساس کند با بالا رفتن از آنها کار مهمی انجام نداده است و آنها را پیش پا افتاده تلقی کند. بدین ترتیب، تعدد این پله‌ها و توالی آنها بسیار مهم است.

۳- **انتخاب یک شروع خوب:** این که یک درس چگونه شروع شود و در این شروع، چه کاری باید کرد که فعالیت یادگیری بسیار جذاب باشد؛ بسیار مهم است. زیرا، اولین قدم در یادگیری این است که دانش‌آموز به موضوع جذب شود؛ یک چشم‌انداز در پیش رویش گشوده شود تا بداند دارد چه چیزی را یاد می‌گیرد؛ قرار است به کجا برسد و این یادگیری در زندگی، به چه درد او می‌خورد. بنابراین، باید مسئله ارتباط مطالب درسی با زندگی و مفید بودنشان، برای دانش‌آموزان ترسیم شود. بدین ترتیب، اولین پله این است که مشخص کنیم دانش‌آموزان را با چه نوع فعالیتی می‌توان با مسئله درگیر کرد و هوش و حواسشان را به مسئله جلب کرد تا احساس کنند می‌خواهند این مسیر را ادامه دهند.

۴- **توجه به پیش‌دانسته‌ها:** دومین پله توجه به پیش‌دانسته‌های دانش‌آموزان است. اگر به پیش‌دانسته‌ها توجه شود وقت دوباره‌ای صرف تولید آن‌ها نمی‌شود که هم برای دانش‌آموزان کسالت‌آور باشد و هم بخشی از زمان یادگیری را به خود اختصاص دهد و وقت را هدر دهد. معلم می‌تواند پیش‌دانسته‌های دانش‌آموزان را در کلاس احصا کند تا ببیند اگر آن‌ها در این پیش‌دانسته‌ها با هم اشتراک ندارند با فعالیتی که تدارک می‌بینند، آنها را به اشتراک بگذارد و نقطه شروعشان در یادگیری را با هم یکی کند.

۵- **انتخاب الگوی تدریس:** الگوهای تدریس در واقع حاصل تجربیات موفق معلمان هستند که به صورتی قابل تعمیم در می‌آیند و از آن‌ها می‌توان برای تدریس موضوعات مختلف درسی استفاده کرد. گاهی انتخاب درست یک الگو در موفقیت تدریس بسیار موثر است. مثلاً وقتی می‌خواهیم به دانش‌آموزان مفاهیم اخلاقی را با تاکید بر شفاف‌سازی ارزش‌ها آموزش دهیم، ممکن است انتخاب الگویی مانند محاکم قضایی، به تدریس جذابیت و کارآیی خاصی ببخشد و روند یادگیری را تسهیل کند.

۶- **توجه به یادگیری فعال، تولید مفهوم توسط یادگیرنده:** نکته دیگری که در طراحی آموزشی باید به آن توجه شود این است که مشخص شود فعالیت‌ها چگونه به «تولید مفهوم» توسط دانش‌آموزان می‌انجامند. آیا معلم، در انجام فعالیت‌ها، بچه‌ها را در نقش دریافت‌کننده مفهوم قرار می‌دهد یا تولیدکننده مفهوم؟ زیرا ممکن است معلم مفهومی را مستقیماً توضیح دهد و دانش‌آموزان دریافت‌کننده آن باشند؛ اما ممکن است معلم همین مفهوم را به گونه‌ای ارائه کند که آنها با انجام فعالیت‌های ذهنی، فعالیت‌های عملی و مطالعه منابع مناسب یادگیری، خود به مفهوم سازی و تولید مفهوم بپردازند. حتی خواندن یک متن علمی و

گفتگو درباره آن یک یادگیری فعال به شمار می آید. چون دانش آموز به واسطه درک و فهم خودشان در مسیر آموزش حرکت و از متن، مفهوم سازی می کند و بدین ترتیب یک یادگیرنده فعال به شمار می آید. شاید بتوان گفت مهمترین دستاورد نظریه یادگیری ساختن گرایي همین تاکید بر تولید مفهوم و یادگیری فعال توسط یادگیرنده می باشد.

۷- **توجه به یادگیری مشارکتی، اجتماعی و گروهی:** یادگیری مشارکتی هم بخشی از یک سناریوی یادگیری خوب است. در یک طراحی آموزشی متعادل، حجم فعالیت های گروهی همچون بحث و گفتگو، انجام فعالیت های عملی گروهی، و حتی امتحان گروهی در کنار فعالیت های انفرادی قابل توجه و در الویت است. یادگیری مشارکتی نیز از تاکیدات اصلی نظریه ساختن گرایي به شمار می آید.

۸- **اهمیت کاربست آموخته ها در موقعیت جدید:** ارتباط با زندگی، یعنی استفاده از فعالیت هایی در طراحی آموزشی که موضوع درس را به زندگی ارتباط می دهند. کاربست آموخته ها در موقعیت جدید، توجه به وجه کاربردی و مفید بودن یادگیری است. ایجاد این توانایی در دانش آموزان که بتوانند چند دقیقه درباره اهمیت موضوع درس صحبت کنند، برای کاربردهای آن مثال هایی بزنند و دیگران را نسبت به مفید و ضروری بودن آموختن این واحد یادگیری متقاعد نمایند نشانه ای از تحقق این امر به شمار می آید.

۹- **توجه به تفاوت های فردی در یادگیری:** وجود تفاوت های فردی دانش آموزان با یکدیگر در زمینه انواع هوش، سبک یادگیری، استعداد تحصیلی، بستر فرهنگی و اجتماعی خانواده، زبان مادری، میزان دانسته های قبلی، بدفهمی ها و به ویژه علائق و توانمندی های گوناگون سبب می شود که یک نسخه واحد برای همگان بهترین نتیجه را به همراه نداشته باشد. از این رو لازم است در طراحی آموزشی وجود فعالیت های موازی و انعطاف پذیر پیش بینی شود. برای دستیابی به یک هدف آموزشی همیشه راه های متنوعی در پیش روی ماست و در یک طراحی آموزشی مطلوب به این امر توجه می شود. ارائه بازنمایی های مختلف یک مطلب و مطرح نمودن مسایل باز پاسخ که امکان ورود به یک موضوع از جوانب گوناگون را فراهم می کند نمونه هایی از توجه به تفاوت های یادگیری به شمار می آید.

۱۰- **توجه به سطوح بالای عملکرد یادگیری:** یک تحقیق نشان داده است که عموماً سطح فعالیت هایی که معلمان از دانش آموزان می خواهند انجام دهند، در سطوح پایین یادگیری انجام می شود. مثلاً وقتی معلمی از دانش آموزان میخواهد درباره موضوعی اطلاعات جمع آوری کنند. آنها معمولاً این اطلاعات را در سطح اولیه و صرفاً از یک منبع بدست می آورند و ارائه می دهند. حتی گاهی فعالیت ها در همین حد هم انجام نمی شود و کار سطحی تری انجام می شود؛ مثلاً دانش آموزان بدون آنکه حتی در اینترنت هم جست و جوی دقیقی انجام دهند، فقط با گرفتن یک پرینت کارشان را ارائه می دهند. گو اینکه اگر دانش آموزان جمع آوری اطلاعات را به خوبی هم انجام دهند، باز هم در صورت ارائه عینی اطلاعات، در سطح اول و کف یادگیری قرار دارند. توجه به سطوح بالاتر یادگیری به این معناست که معلم، مثلاً وقتی دانش آموزان مشغول جمع آوری اطلاعات هستند، از آنها بخواهد تحلیلی روی اطلاعات، از نظر طبقه بندی اطلاعات و توصیف و تبیین آنها به شیوه های خلاقانه و نوآورانه داشته باشند و اعتبار منابعی را که به آنها استناد کرده اند ارزیابی کنند. این گونه اقدامات توجه به سطوح بالاتر یادگیری را نشان می دهد و در سایر فعالیت های یادگیری و موضوعات و مسائل مختلف باید مورد توجه قرار گیرد.

۱۱- **استفاده از رویکرد تلفیقی:** برای استفاده از رویکرد تلفیقی دلایل بیشماری وجود دارد و مزایای این رویکرد در بهبود کیفیت، سرعت و گستره یادگیری و پاسخگویی به نیاز فراگیران محل مناقشه نیست. در طراحی آموزشی با بهره گیری از رویکرد تلفیقی، مرزهای بین ساحت های شش گانه رشد و تربیت یعنی ساحت دینی و اخلاقی، ساحت علمی و فناورانه، ساحت اجتماعی و سیاسی، ساحت زیستی و بدنی، ساحت اقتصادی و حرفه ای، و ساحت زیبایی شناسی و هنری کم رنگ می شود و امکان پوشش

دادن به دو یا چند حوزه تربیت و یادگیری در یک زمان فراهم می گردد. از بین روش های مختلف تلفیق، استفاده از یادگیری زمینه محور و رویکرد تماتیک در سازماندهی محتوای یادگیری از روشهای پیشرفته برنامه ریزی درسی به شمار می آید. در این نوع طراحی آموزشی یک موضوع مناسب و دارای قابلیت کافی به عنوان تم یا زمینه یادگیری در مرکز قرار می گیرد و پیرامون آن مباحث مختلف مرتبط با آن بسط داده می شود. موضوعی که به عنوان تم انتخاب می شود باید دارای اجزای منسجم مفهومی درونی و بازوهای ارتباطی بیرونی کافی و قابلیت عمق بخشی باشد. مثلاً در زمینه آموزش محیط زیست، آب یک تم مناسب است. همچنین در ساحت آموزشهای اخلاقی، حق الناس قابلیت ارائه به صورت تماتیک را دارد.

۱۲- **گنجاندن جلوه ارائه و ارزشیابی:** ترسیم برونادهای مورد انتظار در قالب جملاتی از جنس شایستگی و روشننگری درباره جایگاه مطلوبی که یادگیرنده در پایان فرایند یادگیری باید بدان دست یابد از دیگر مشخصه های یک طراحی آموزشی کامل است و به دانش آموزان احساس آرامش می دهد. این کار در دوره غلبه و تسلط اهداف رفتاری بر فضای یادگیری هم انجام می شد اما تفاوت آن در نوع بینشی بود که بر تدوین اهداف آموزشی بصورت محدود کننده و مکانیکی در آن زمان حاکم بود.

۱۳- **طراحی فعالیت های خارج از کلاس، کلاس معکوس:** آخرین نکته ای که در این باب خیلی مهم است، توجه به فعالیت های بیرون از کلاس است. معلم نباید در طراحی خود فقط به درون کلاس بیندیشد بلکه باید مسیری را برای ادامه یادگیری در بیرون کلاس ترسیم کند در عین حالی که دقیقاً به سناریوی داخل کلاس مربوط می شود. این موضع با عنوان کلاس معکوس در سالهای اخیر مورد توجه عمیق متخصصان تکنولوژی آموزشی قرار گرفته است و ضمن مدیریت زمان یادگیری، زمینه تحقق اهدافی مانند یادگیری مادام العمر را فراهم می کند. کلاس معکوس در ضلع سوم الگو نیز مجدداً مورد تاکید قرار میگیرد.

۱۴- **ایجاد فراشناخت:** در پایان فرایند یادگیری مناسب است که یادگیرندگان نگاهی از فراز به سیر و سفر خود در مسیر یادگیری این درس بیندازند و چگونگی حرکت خود را در این مسیر بازشناسی و تحلیل نمایند. سپس راهی را به سوی ادامه یادگیری در آینده پیشنهاد نمایند. اگر هدف از یادگیری، تبدیل دانش آموز به یادگیرنده مادام العمر است، چنین امری ضرورت تام دارد. (دکتر محمود امانی).

مواردی که در کل اجرای جشنواره باید مدنظر قرار گیرد:

- ✓ ممکن است گروه های درسی شرکت کننده در جشنواره، ترکیبی از چند محور را در فعالیت خود به کار برده باشند، که ممنوعیتی ندارد، اما ضروریست، نوآوری که اصل فعالیت را تحت تاثیر خود قرار داده، به عنوان محور اصلی قرار گیرد.
- ✓ شرکت کنندگان در جشنواره به منظور ارائه فعالیت فقط می توانند در یک گروه شرکت نمایند.
- ✓ یک تیم می تواند در یک یا چند محور فعالیت نماید اما در صورت موفقیت در چند محور، فقط در محوری که بالاترین رتبه را کسب کرده، تشویق می شوند.
- ✓ معلمان مراکز غیردولتی نیز می توانند در جشنواره شرکت کنند. البته با رعایت ضوابط و عدم صدور تقدیرنامه از سوی آموزش و پرورش. (صدور تقدیر نامه می تواند توسط مؤسسين مراکز غیر دولتی انجام شود).
- ✓ اعضای گروه های شرکت کننده می توانند متشکل از خانم و آقا، در قالب تیم های ۲ یا ۳ نفره باشند.
- ✓ اعضای تیم شرکت کننده فقط دبیران متوسطه اول خواهند بود. مدیران و معاونین آموزشی مدارس در صورت داشتن تدریس می توانند عضو تیم شرکت کننده باشند.
- ✓ فعالیت های ارسالی شامل:

- نمون برگ طراحی آموزشی با شرح کامل
- فیلم تدریس ۲۰ دقیقه ای

✓ جامعه هدف:

- همه دبیران دوره اول متوسطه و دانشجو معلمان

- ✓ از هر محور سه فعالیت (جمعا ۱۲ فعالیت) از هر استان جهت داوری به دفتر ارسال می‌گردد. روسای محترم تکنولوژی توجه داشته باشند، اگر استانی در خصوص هر کدام از محورها فعالیتی نداشته باشد، از سرجمع ۱۲ فعالیت کسر می‌گردد. برای مثال، (اگر استان در محور "نوآوری در روش‌های مشارکت اولیای دانش‌آموزان در فرایند یادگیری " فعالیتی نداشته باشد آن استان ۹ فعالیت به دفتر ارسال خواهد کرد).
- ✓ به ۵ رویکرد حاکم بر جشنواره در طول تدریس توجه داشته باشید.
- ✓ کلیه آثار جهت داوری به استان ارسال می‌گردد.
- ✓ سرگروه‌ها در صورتی می‌توانند مسئولیت داوری را به عهده بگیرند که خود در جشنواره شرکت نکرده باشند.
- ✓ ارسال فیلم و نمودن برگ طراحی آموزشی مندرج در صفحه ۱۴ و ۱۵ این راهنما کافی است.
- ✓ دانشجو معلمان می‌توانند به صورت جداگانه در جشنواره شرکت کرده یا در گروه معلمان به عنوان عضو حضور یابند. در نهایت در کنار معلمان ارزیابی و داوری خواهند شد.
- ✓ اعضای تیم باید در طول فرایند تدوین و طراحی آموزشی و اجرا مشارکت فعال داشته باشند.
- ✓ اجرا توسط یک نفر به عنوان مجری و نماینده گروه انجام می‌شود و سایر اعضا نظارت می‌کنند.
- ✓ آن قسمت از تدریس که نوآوری داشته و منجر به کسب یادگیری در یادگیرنده شده در فیلم مشهود و مشخص باشد.
- ✓ همکاران توجه داشته باشند هیچ گونه میکس، افکت، صدا گذاری و... بر روی فیلم صورت نگیرد.
- ✓ جهت ارسال بخش نوشتاری و همچنین CD درج مشخصات زیر الزامیست:
 - نام و نام کامل خانوادگی همه اعضای گروه
 - کد پرسنلی همه اعضای گروه
 - شماره تماس همه اعضای گروه
 - نام مدرسه / نام منطقه / نام استان
- ✓ نام و نام خانوادگی، کد پرسنلی، شماره تماس و محور تعیین شده بر روی برگه طراحی آموزشی و لوح فشرده باید یکسان باشد.
- ✓ کم یا اضافه نمودن و یا اصلاح اسامی پس از مرحله انتخاب امکان پذیر نمی‌باشد.
- ✓ کارهای منتخب از استان به ستاد، به وسیله جدول زیر و با فرمت excel ارسال گردد:

استان:

ردیف	محور فعالیت	موضوع تدریس	نام و نام خانوادگی اعضای تیم	کد پرسنلی اعضای تیم	شماره تماس	نام مدرسه	نام منطقه
۱							
۲							
۳							
۴							
۵							
۶							
۷							
۸							
۹							
۱۰							
۱۱							
۱۲							

فرم داوری

"ارزیابی طرح های نوآورانه جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری"

استاد ارجمند جناب آقای / سرکار خانم:
با سلام و احترام:

نام محور: پایه تدریس: ماده‌ی درسی:
موضوع تدریس: عنوان طرح نوآوری "....."

جهت ارزیابی به حضورتان تقدیم می‌گردد. خواهشمند است نظر خود را با توجه به ملاک‌های زیر حداکثر ظرف مدت یک هفته از زمان دریافت طرح به دبیرخانه همایش مستقر در اداره کل آموزش و پرورش استان اعلام نمایید.

با تشکر

ردیف	ملاک / معیار	نحوه امتیاز بندی				ضریب امتیاز	امتیاز نهایی	
		عالی (۴)	خوب (۳)	کم (۲)	ضعیف (۱)		سقف امتیاز	امتیاز کسب شده
نوآوری	نو و ابتکاری بودن طرح					۳	۱۲	
	زمینه سازی جهت تحقق اهداف و شایستگی‌ها					۳	۱۲	
	میزان اثرگذاری در ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری					۳	۱۲	
	قابلیت اشاعه و تعمیم به شرط نوآورانه بودن					۳	۱۲	
	مزیت طرح در مقایسه با روش‌های موجود					۳	۱۲	
	کیفیت فیلم آموزشی از منظر فنی و هنری					۲	۸	
	رعایت زمان فیلمبرداری					۱	۴	
روبردها	تقویت هویت اسلامی - ایرانی					۱	۴	
	اشاعه فرهنگ کارآفرینی					۱	۴	
	ترویج فرهنگ کار تیمی و مشارکتی					۱	۴	
	رعایت نکات زیست محیطی در ارائه طرح					۱	۴	
	توجه به نشاط و انگیزه در فرایند آموزش و یادگیری با بهره‌گیری از فرصت‌های متنوع محیطی					۱	۴	
طراحی آموزشی	واضح و شفاف بودن نگارش کلی طراحی آموزشی					۲	۸	
	روشن، واضح و متناسب بودن راهبردهای تدریس با اهداف بر اساس عرصه ها و عناصر یادگیری					۲	۸	
	انتخاب فعالیت‌های مناسب در راستای اهداف یادگیری					۲	۸	
	تناسب راهبردهای تدریس انتخابی با اهداف					۲	۸	
	بکارگیری وسایل و رسانه‌های آموزشی براساس اهداف درس					۲	۸	
	استفاده صحیح و به‌جا از ارزشیابی فرایندی و پایانی (نتیجه محور) (با تاکید بر ارزشیابی عملکردی)					۲	۸	
	بازخورد صحیح و به موقع به دانش‌آموزان					۲	۸	
ارائه تدریس	بکارگیری روش‌های مختلف ارزشیابی در فرایند یادگیری					۲	۸	
	بهره‌گیری از کار تیمی و هم‌اندیشی دانش‌آموزان					۱	۴	

۴	۱					فراهم کردن وسایل و امکانات، جهت فعالیت گروهی دانش‌آموزان
۸	۲					میزان کاربست روش‌ها و الگوهای تدریس ذکر شده در طراحی آموزشی
۸	۲					استفاده از وسایل، امکانات و فناوری‌های نوین در موقعیت‌های آموزشی
۴	۱					بهره‌گیری از مشارکت دانش‌آموزان در ساخت (تولید و خلق) ابزار آموزشی
۸	۲					مهارت به کارگیری معلم از انواع پرسش‌ها (هدایت‌گر، روشنگر، چرایی و ...)
۴	۱					خلاقیت در ارائه تکلیف (تنوع، جذابیت و ...)
۴	۱					تطابق طراحی آموزشی با تدریس ارائه شده
۲۰۰						مجموع امتیاز

نظر کلی داور:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

اصلاحات پیشنهادی:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

امضا

نام و نام خانوادگی داور:

"تقویم اجرایی جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری سال تحصیلی ۹۶-۹۷"

ردیف	اقدامات	آذر				دی				بهمن				اسفند				فروردین				اردیبهشت				خرداد				تیر			
		۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴				
۱.	تهیه و تدوین شیوه نامه و ارسال به استان‌ها (ستاد)				*																												
۲.	تشکیل کمیته استانی و تقسیم وظایف (استان)				*																												
۳.	ابلاغ شیوه نامه اجرایی به مناطق، نواحی و شهرستان‌ها (استان)				*				*																								
۴.	تشکیل کمیته منطقه‌ای و تقسیم وظایف کمیته (منطقه)				*				*																								
۵.	ابلاغ شیوه نامه اجرایی به مدارس (منطقه)				*				*																								
۶.	تشکیل جلسات توجیهی برای مسئولین گروه‌های آموزشی نواحی و مناطق (استان)				*				*																								
۷.	برگزاری جلسات توجیهی - آموزشی ویژه مدیران مدارس دوره اول متوسطه				*				*																								
۸.	برنامه‌ریزی و تبلیغات لازم به منظور اطلاع‌رسانی و تشویق دبیران جهت حضور حداکثری آنان (منطقه)				*				*																								
۹.	برگزاری جلسه توجیهی، آموزشی و تخصصی ویژه دبیران دروس (منطقه)				*				*																								
۱۰.	تشکیل تیم های ۲ تا ۳ نفره توسط دبیران داوطلب و برنامه‌ریزی جهت اجرای مراحل تدریس (مدرسه)				*				*				*				*				*				*				*				
۱۱.	تشکیل تیم‌های ارزیابی در استان				*				*				*				*				*				*				*				
۱۲.	برگزاری جلسه توجیهی ویژه داوران استان به منظور هماهنگی و یکپارچه نمودن کار داوری در سطح استان				*				*				*				*				*				*				*				
۱۳.	ارسال طراحی آموزشی و فیلم ها به استان				*				*				*				*				*				*				*				
۱۴.	بررسی و داوری فیلم ها در استان				*				*				*				*				*				*				*				
۱۵.	اعلام نتایج استانی و ارسال طراحی آموزشی و فیلم های منتخبین به ستاد				*				*				*				*				*				*				*				
۱۶.	تشکیل تیم‌های ارزیابی کشوری				*				*				*				*				*				*				*				
۱۷.	برگزاری جلسه توجیهی ویژه داوران کشوری به منظور هماهنگی و یکپارچه نمودن کار داوری در سطح کشور				*				*				*				*				*				*				*				
۱۸.	بررسی فیلم های منتخب استان‌ها				*				*				*				*				*				*				*				
۱۹.	اعلام نتایج منتخبین کشوری				*				*				*				*				*				*				*				
۲۰.	برگزاری جشنواره کشوری (ستاد)				*				*				*				*				*				*				*				
	تیرماه ۹۷				*				*				*				*				*				*				*				

